

Źródło: Poznać przeszłość. Wiek XX
Podręcznik do historii dla szkół ponadgimnazjalnych
S. Roszak
J. Klaczkow

7 POLSKI PAŹDZIERNIK

ZANIM POZNASZ NOWY TEMAT

1. Przypomnij, z jakimi problemami gospodarczymi borykano się w powojennej Polsce.
2. Wymień cechy systemu stalinowskiego.

PROBLEMY WŁADZY KOMUNISTYCZNEJ

Po śmierci Józefa Stalina w krajach komunistycznych rozpoczął się proces odchodzenia od rządów jednostki na rzecz władzy kolegialnej. W 1955 r. widoczna była dekompozycja w obozie władzy w Polsce – w styczniu Komitet Centralny PZPR przeprowadził samokrytykę. Negatywnie oceniono nadmiernie rozwinięty aparat partyjny oraz ingerencję organów bezpieczeństwa w życie obywateli. Polecono również zweryfikować niektóre procesy i śledztwa polityczne. Na te decyzje wpłynęło m.in. fiasko planu 6-letniego w zakresie przetrykrotnej obniżki cen, nie były w stanie poprawić warunków bytowych obywateli. Pozostawało to w sprzeczności z hasłami dobrobytu głoszonymi przez oficjalną propagandę.

Spółeczeństwo traktowało z nieufnością komunistów sprawujących władzę w Polsce z nadania ZSRR. Niezadowolone budziły także prześladowania Kościoła oraz przeciwników systemu. O silnej zależności przypominali tzw. radzieccy doradcy w polskiej armii. Na czele Wojska Polskiego stał przybyły z ZSRR **Konstanty Rokossowski**, reprezentujący wyłącznie interesy



Timeline of events:
1950 r.
5 III 1953 r. śmierć Józefa Stalina
28-30 VI 1956 r. wyłączenie członków w Poznaniu
X 1957 r. powołaniem czwartej „Pięć Prosto”

Sowietów. Pamiętano również o wymianie waluty w październiku 1950 r., która doprowadziła do ograbienia Polaków z oszczędności. Spory wewnątrzpartyjne przyczyniły się do osłabienia cenzury. W tej sytuacji na czoło pism, w których żądano reform, wysunęło się „**Po Prosto**”. Wiosną 1955 r. w Warszawie powstał dyskusyjny Klub Krzywego Koła, grupujący polską inteligencję. Symbolami odwilży stały się w Polsce opublikowane w tym czasie dwa utwory literackie: „Zły” Leopolda Tyrmanda i „Poemat dla dorosłych” Adama Wazyka. W tym ostatnim dziele podważono legendę budowniczych czołowej inwestycji okresu stalinowskiego – Nowej Huty, pierwszego socjalistycznego miasta. Podano także w wątpliwość efekty industrializacji, forsowanej w powojennej Polsce.

KRYZYS WŁADZY I WYDARZENIA CZERWCOWE

Najważniejszym czynnikiem, który przyspieszył zmiany w Polsce, był odbywający się w lutym 1956 r. XX Zjazd KPZR. Potępienie przez Chruszczowa kultu Stalina i ujawnienie jego zbrodni, a także śmierć Bieruta w marcu 1956 r. w Moskwie zapoczątkowały okres przeobrażeń. Nowym I sekretarzem PZPR został Edward Ochab. Jego władzę traktowano jednak jako przejściową. W trakcie posiedzenia KC, w którym wziął udział sam Chruszczow, ujawniły się wewnętrzne podziały w partii. Pierwsza z grup, zwana **puławianami**, zrzeszała komunistów postulujących zmiany systemowe. W jej skład wchodził dotychczasowy znaczący polityk PZPR, mający wpływ na media. Dostrzegali oni w liberalizacji systemu sposób na utrzymanie się u władzy. Ten sam cel chcieli osiągnąć **natolińczycy**, zakładający jednak utrzymanie dotychczasowej formy rządów. Oba ugrupowania zawdzięczały swoje nazwy związanym z nimi miejscom w Warszawie. Znaczna część puławian mieszkała przy ul. Puławskiej, natomiast natolińczycy spotykali się w pałacyku rządowym w Natolinie. Do polityki powracał także Władysław Gomułka.



Konstanty Rokossowski, ze względu na polskie pochodzenie, po zakończeniu działań wojennych został skierowany przez Stalina do Polski. W pierwszym okresie dowodził Północną Grupą Wojsk Armii Czerwonej, a następnie objął funkcję ministra obrony narodowej i zyskał stopień marszałka Polski.

■ fotografia, 1951 r.

259

Źródło: Poznać przeszłość. Wiek XX

Podręcznik do historii dla szkół ponadgimnazjalnych

S. Roszak

J. Klaczkow


POLSKI PAŹDZIERNIK

WARTO WIEDZIEĆ

Bikiniarze

W latach 50. popularność wśród młodzieży miejskiej zdobyła subkultura bikiniarzy. Przedstawiciele tej grupy wyróżniali się tłumu kolorowe ubrania, zwłaszcza skarpety i wzorzyste krawaty. Dostęp do takiej odzieży nie był łatwy, ponieważ nie sprzedawano jej w sklepach. Bikiniarze słuchali jazzu, głównie nadawanego przez zachodnie stacje radiowe, znali też nowe tańce cieszące się popularnością na Zachodzie. Władze partyjne niepokoiła fascynacja młodzieży kulturą wywodzącą się z państw kapitalistycznych. Do walki z nią zmobilizowano ZMP, jednak wzorce upowszechniane przez jego członków odbierano jako nijakie i mało atrakcyjne. Zarzuty stawiane bikiniarzom przez oficjalną propagandę można prześledzić w kronikach filmowych z tamtych lat.

? Z jakich powodów władze komunistyczne z takim zaangażowaniem zwalczały wpływy kultury zachodniej na polską młodzież?



Karykatura bikiniarza miała zniechęcić młodzież do postaw odmiennych od zalecanych przez organizacje komunistyczne. Ośmieszony przez karykaturzystę strój składał się m.in. z szerokiej marynarki, butów na grubym podłożu, jasnych skarpetek i kolorowego krawata.


KA BOWIARNA CROSTIANA
PIETRETTI, ORAZIE WROD W 1950
ZOBACZ: 1000 LAT POLSKI, WIEKI WARSZAWY
ZOBACZ: 1000 LAT POLSKI, WIEKI WARSZAWY

■ karykatura, ok. 1950 r.

W społeczeństwie panował coraz większy niepokój. Nasilały się publiczne formy demonstracji religijności, uaktywniała się młodzież studencka, w prasie śmiało niż dotąd krytykowano system. Aby zapobiec eskalacji napięć, zaczęto usuwać stalinowców z aparatu władzy, ogłoszono amnestię dla więźniów, rozpoczęto bardziej obiektywne niż dotychczas rozmowy o AK. W tym samym czasie robotnicy coraz głośniej domagali się poprawy warunków bytowych. W Poznaniu doszło do demonstracji ulicznych, które trwały trzy dni, od **28 do 30 czerwca 1956 r.** Termin strajku został celowo powiązany z odbywającymi się wówczas Międzynarodowymi Targami Poznańskimi, podczas których w mieście przebywało wiele osób z zagranicy. Podczas tzw. **poznańskiego Czerwca** protestowali przede wszystkim robotnicy z Zakładów Przemysłu Metalowego H. Cegielski (HCP), które w latach 1949–1956 nosiły nazwę Józefa Stalina. Demonstranci domagali się zwrotu nieprawnie pobranego podatku od wynagrodzeń najlepiej zarabiających robotników, obniżenia wygórowanych norm produkcyjnych i podwyżek płac. Szybko zaczęły pojawiać się również hasła antykomunistyczne. Na wieść o aresztowaniu delegacji robotników protestujący zaatakowali Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego. Padły pierwsze strzały. Wtargnięto też do kilku innych budynków partyjnych i państwowych.

Strajk i postulaty pracownicze pozostawały w sprzeczności z oficjalną propagandą. Zgodnie z jej przekazem

przeciwko demonstrantom skierowano jednostki państwowe ściągnięte z głębi kraju. Żołnierzom kierowanym do Poznania mówiono, że wybuchło tam niemieckie powstanie, które należy szybko stłumić. W mieście doszło do walk ulicznych. Zginęło w nich ponad 70 osób. Symbolem tych dramatycznych wydarzeń stała się śmierć 13-letniego Romana Strzałkowskiego, zastrzelonego podczas demonstracji. Oficjalnie podawano, że wystąpienia były zachodnią prowokacją – już 29 czerwca ogłosił to w swoim przemówieniu premier Cyrankiewicz.



Józef Cyrankiewicz pełnił funkcję premiera PRL w latach 1947–1955.

Źródło: Poznać przeszłość. Wiek XX
Podręcznik do historii dla szkół ponadgimnazjalnych
S. Roszak
J. Klaczkow

POLSKI PAŹDZIERNIK

POCZĄTKI RZĄDÓW GOMUŁKI


Wydarzenia poznańskie wpłynęły na przyspieszenie zmian w najwyższych kręgach partyjnych. W społeczeństwie panowały nastroje antyradzieckie, powstawały kluby dyskusyjne i robotnicze inicjatywy samorządowe. Zapowiadany powrót Gomułki wywołał zaniepokojenie w Moskwie. 19 października 1956 r. na obrady VIII Plenum KC PZPR przybyła delegacja radziecka z Chruszczowem na czele. W tym samym czasie stacjonujące w Polsce wojska radzieckie zostały wyprowadzone z koszar i skierowane na Warszawę, flota ZSRR zablokowała polskie porty, a lotnictwo patrolowało przestrzeń powietrzną nad Wybrzeżem. Podczas długich negocjacji Gomułce udało się przekonać Chruszczowa, że zmiana sekretarza partii w żaden sposób nie wpłynie na ustrój panujący w Polsce.

20 października Gomułka został wybrany na I sekretarza PZPR. Stało się tak głównie dzięki poparciu puławian, którzy wierzali w nim duże nadzieje, dotyczące m.in. realizacji „polskiej drogi do socjalizmu”. Polacy przyjęli nowego sekretarza z entuzjazmem. Doprowadzono też do porozumienia z prymasem Wyszyńskim. Uгода zakładała ograniczenie restrykcyjnych przepisów wobec Kościoła, powrót religii do szkół, a także odzyskanie przez Kościół kontroli nad prasą katolicką, w tym nad „Tygodnikiem Powszechnym”. W zamian za te ustępstwa prymas wrócił do Warszawy, a przedstawiciele duchowieństwa poparli działania rządu zmierzające do uspokojenia nastrojów społecznych.

Gomułka odbył również podróż do Moskwy. Podpisano wówczas umowę regulującą kwestie związane ze stacjonowaniem w Polsce radzieckich wojsk. Polakom umożliwiono także powrót z terenów ZSRR oraz z łagrow. Ponadto unormowano rozliczenia finansowe,

przede wszystkim za eksport polskiego węgla do Związku Radzieckiego, odbywający się do tej pory na warunkach niekorzystnych dla Polski.

Na fali odwilży Katowicom przywrócono oryginalną nazwę – w latach 1953–1956 miasto nazwano Grodzem. Zezwolono również na rozwiązanie wódczości spółdzielni produkcyjnych i zaprzestano przymusowej kolektywizacji. Władze na krótko przestały forsować rozwój przemysłu ciężkiego i wyprodukcję artykułów spożywczych. Przyniosła to szybka, choć krótkotrwała poprawa poziomu życia Polaków. Zreformowano także centralny system zarządzania gospodarką oraz aparat bezpieczeństwa – utworzono **Służbę Bezpieczeństwa (SB)**.




Przemówienie Władysława Gomułki na placu Defilad w Warszawie wzbudziło owacje prawie pół miliona zebranych. Po zakończeniu wystąpienia zgromadzony tłum pokojowo udał się pod ambasadę radziecką, co stanowiło spore zaskoczenie dla Gomułki.

■ fotografia, Warszawa, 24 X 1956 r.

■ SP
Gomu
wódc
czas
Defila
wiel
wybo
ces
od p
den
ust
w p
nie
civ

POSTAĆ HISTORYCZNA

WŁADYSŁAW GOMUŁKA 1905–1982 r.



Był polskim działaczem komunistycznym, I sekretarzem PPR oraz I sekretarzem PZPR. Naukę zakończył w wieku 12 lat. W czasach II Rzeczypospolitej aktywnie działał w różnych partiach. Ostatecznie związał się z KPP. Kilkakrotnie aresztowano go za działalność antyrządową oraz organizowanie strajków. W latach 30. przebywał w Moskwie, gdzie ukończył szkołę partyjną. Podczas kampanii polskiej korzystając z panującego chaosu, wy dostał się z więzienia i dotarł do Lwowa. W 1941 r. został przyjęty do WKP(b). W 1942 r. wrócił na tereny okupacji niemieckiej i aktywnie angażował się w rozwój PPR. Po ustanowieniu nowej władzy przez Stalina pełnił różne funkcje ministerialne. Pod koniec lat 40. odsunięto go od nich i aresztowano. Wrócił do polityki dopiero w 1956 r., gdy wybrano go na I sekretarza PZPR. Był przywódcą PRL do grudnia 1970 r.